

ОБ'ЄКТИ ПРАВА ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ У ВИДАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Аналізується стан винахідництва через об'єкти права промислової власності у видах економічної діяльності лісового сектора економіки України. Констатується низький рівень винахідництва у цій галузі, що не дає вважати її інноваційно привабливою. Пропонуються шляхи виходу з такого стану винахідництва в цьому секторі економіки.

Ключові слова: об'єкти права промислової власності, економічна діяльність, лісовий сектор економіки.

Assist. I.P. Onufryk – NUFWT of Ukraine

Subjects of industrial property right in different kinds of economic activity within the forest sector of Ukrainian economy

The state of inventive activity is analyzed through reviewing the subjects of industrial property right in different kinds of economic activity within the forest sector of Ukrainian economy. A low level of innovative activity in this economic sector is stated, which significantly diminishes its innovative attractiveness. The ways out of this innovative activity's decay in the forest economic sector are suggested.

Keywords: subjects of industrial property right, economic activity, forest sector of economy.

Становлення суспільства знань, інформаційно-інноваційної економіки входження нашої держави у Європейське Співтовариство можливе при умові активізації діяльності у сфері інтелектуальної власності. Ця умова витікає з вимог нового амбіційного десятикровоного інноваційного плану Європейського союзу, який передбачає вдосконалення захисту прав інтелектуальної власності та стратегію на їх основі пожвавлення інноваційних процесів. У вересні 2006 року Європейська комісія висунула план на попередніх доробках колишнього прем'єр-міністра Фінляндії Еско Ахо під назвою „Творення інноваційною Європою”, що значить: „Європа повинна стати суспільством, справді побудованим на знанні і сприянні інноваціям, де інновацій не бояться і їм не перешкоджають, а лише вітають і заохочують, де вони є частиною суспільних цінностей і розглядаються як джерело майбутніх вигод для всіх громадян” [1].

А Валенсійська Декларація з інновацій (листопад 2006 р., Іспанія) прямо закликає Європу повніше використовувати широкі можливості зайнятості, які зараз виникають у сферах еко-інновацій та сталого розвитку [2]. Цей заклик безпосередньо торкається лісового сектора економіки України. Говорити про еко-інновації та сталий розвиток цього сектора економіки можливо лише тоді, коли вони захищені охоронними документами, в першу чергу на такі об'єкти права промислової власності як патенти на винаходи, патенти на корисні моделі, патенти на промислові зразки.

Усього в Україні станом на 1 березня 2007 року зареєстровано 190433 охоронних документів (патентів, свідоцтв) на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торгівельні марки [3].

Дані про кількість охоронних документів на об'єкти права промислової власності, виданих з 1992 року по 1 березня 2007 року наведені нижче на рис. 1.

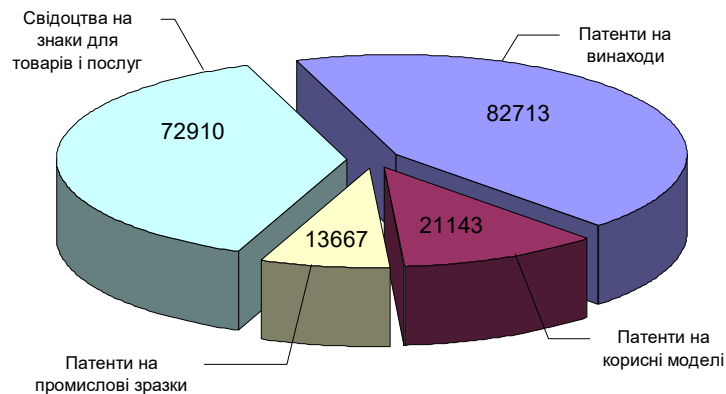

Рис. 1. Кількість охоронних документів України на об'єкти права промислової власності станом на 1.03.07 р. [3].

За даними Українського інституту науково-технічної і економічної інформації (УкрІНТЕІ), який проводить оцінку винахідницької діяльності за галузями економіки, у лісовому господарстві кількість охоронних документів на об'єкти права промислової власності складала 0,35 % від загальної кількості виданих в Україні в усіх галузях за період 1992 року – перше півріччя 2001 року, рис. 2 [4].

З 1 квітня 2006 р. введено в дію Національний класифікатор України „Класифікація видів економічної діяльності” (КВЕД) [5], який замінив, діючий з 1996 р. Державний класифікатор України під такою ж назвою. Уточнене авторське схематичне зображення секцій і підсекцій як секторів економіки України за КВЕД наведено на рис. 3.

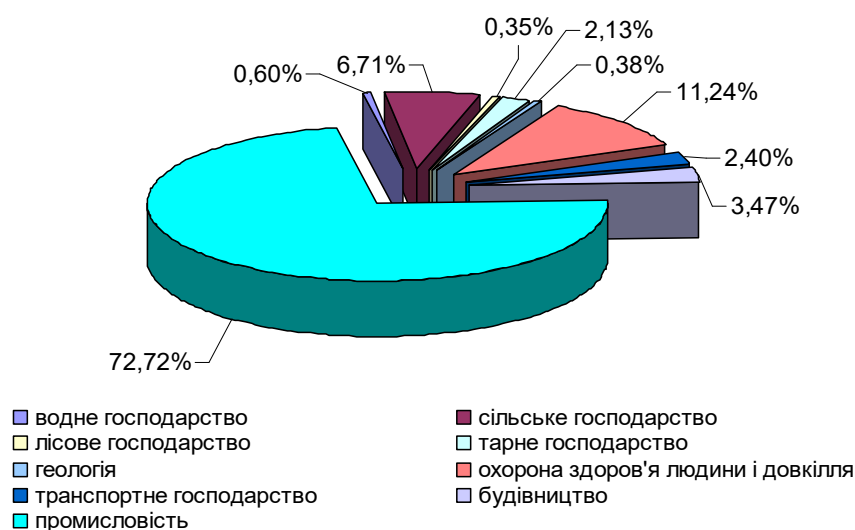

Рис. 2. Розподіл охоронних документів за галузями економіки [4].

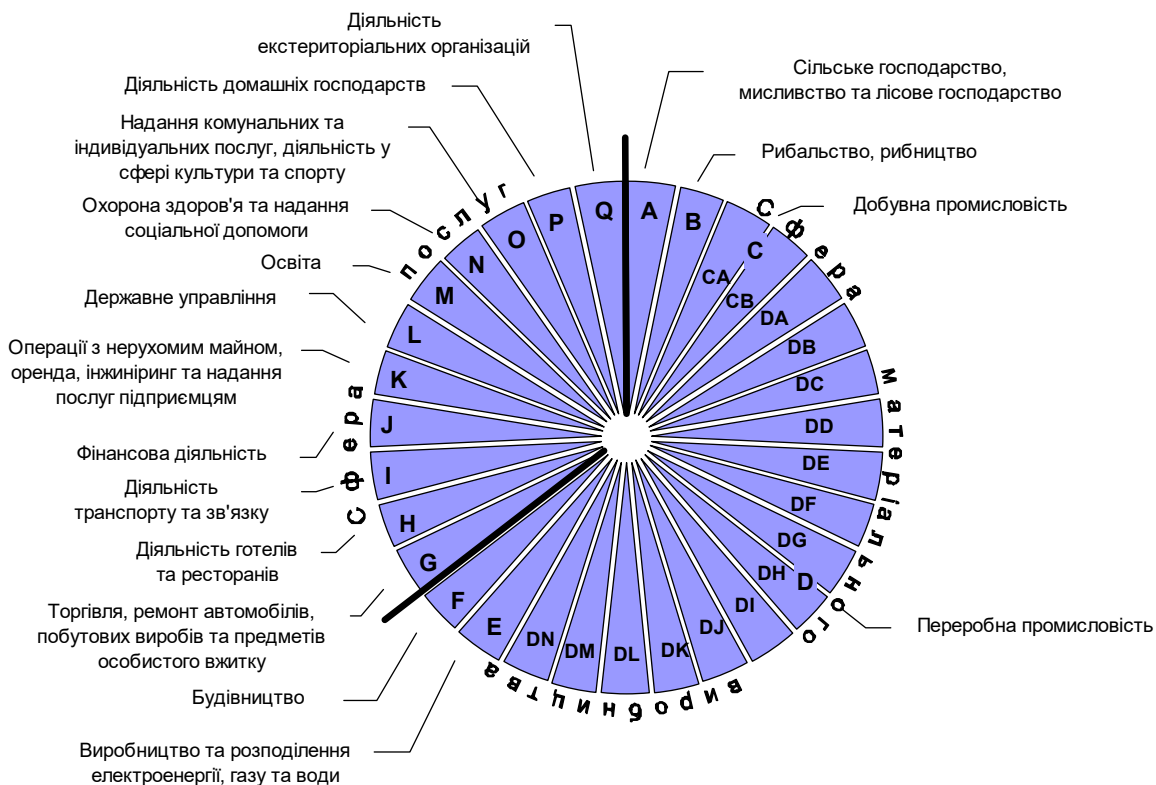

Рис. 3. Сектори економіки України

лініями відокремлено сектори у сфері матеріального виробництва:

A – аграрний; B – рибництва; C – добувної промисловості;

D – переробної промисловості; E – енергетичний; F – будівництва

Автором здійснено гармонізацію КВЕД з Міжнародним патентним класифікатором (МПК) [6]. Такий підхід дає можливість встановити фактичний стан з об'єктами права промислової власності в лісовому секторі економіки України: секція A, розділ 02 – лісове господарство; підсекції галузей переробної промисловості: DD – деревообробної; DE – целюлозно-паперової; DN – меблевої.

Проаналізувавши відомості, опубліковані у 203 книгах Офіційних бюлетенів „Промислова власність”, виданих за 1993-2004 рр., встановлено 139 охоронних документів на об'єкти права промислової власності: винаходи і корисні моделі у лісовому секторі економіки України [7-16].

У табл. 1 наведені дані про винаходи, корисні моделі за видами економічної діяльності лісового сектора економіки України, зареєстровані у Державному департаменті інтелектуальної власності в 1993-2004 рр.

З табл. 1 видно, що починаючи з 2002 р. має місце збільшення активності у сфері захисту промислової власності в лісовому секторі економіки України. Виявлено, що володільцями 67 патентів є фізичні особи, 72 патентів – юридичні особи.

Табл. 1. Дані про винаходи, корисні моделі за видами економічної діяльності лісового сектора економіки України, зареєстровані у Державному департаменті інтелектуальної власності в 1993-2004 рр.

Галузь економіки	Види економічної діяльності	Кількість охоронних документів за роками												
		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Всього
Лісове господарство	Лісове господарство та пов'язані з ним послуги в т.ч.:	—	2	2	9	5	1	—	2	—	3	6	5	35
	Лісівництво	—	1	1	3	5	1	—	2	—	2	4	4	23
	Лісозаготівля	—	1	1	6	—	—	—	—	—	1	2	1	12
	Одержання продукції лісового господарства	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Надання послуг у лісовому господарстві	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Дерево-обробна	Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини в т.ч.:	5	8	1	2	11	1	2	7	3	28	16	17	101
	Лісопильне і стругальне виробництво, просочування деревини	3	1	1	—	4	1	—	2	1	14	6	6	39
	Виробництво фанери, плит та панелей, шпону	2	3	—	1	6	—	1	3	2	5	6	4	33
	Виробництво дерев'яних будівельних конструкцій та столярних виробів	—	1	—	—	1	—	1	1	—	4	3	3	14
	Виробництво дерев'яної тари	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2
	Виробництво інших виробів з деревини	—	2	—	1	—	—	—	1	—	4	1	4	13
Целюлозно-паперова	Виробництво паперу та картону	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3
Меблева	Виробництво меблів	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Всього		5	10	3	11	16	2	2	9	3	31	23	24	139

В табл. 2 наведена кількість охоронних документів на об'єкти права промислової власності: винаходи, корисні моделі в лісовому секторі економіки України за 1993 – 2004 роки, отриманих університетами України.

Табл. 2. Винаходи, корисні моделі в лісовому секторі економіки України, отримані університетами України

№ п/п	Назва університету	Роки									Всього
		1993-1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
1	Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут"	–	–	–	–	–	–	–	–	2	2
2	Національний університет "Львівська політехніка"	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1
3	Національний аграрний університет	–	–	–	–	–	–	1	4	2	7
4	Національний лісотехнічний університет України	–	10	9	1	–	–	4	6	9	39
5	Таврійський національний університет ім. В.І.Вернадського	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1
6	Український державний хіміко-технологічний університет	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1
7	Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І.Франка	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1
8	Львівський державний аграрний університет	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1
9	Київський державний торговельно-економічний університет	–	–	–	–	–	1	–	–	–	1
10	Севастопольський державний технічний університет	–	–	–	–	–	–	1	–	–	1
Разом		–	10	9	1	–	1	6	14	14	55

Дані табл. 2 підтверджують, що 70 % охоронних документів на об'єкти промислової власності в лісовому секторі економіки належить Національному лісотехнічному університетові України. У табл. 2 – 22 винаходи для лісового господарства, в тому числі: 12 – Національного лісотехнічного університету України, 7 - Національного аграрного університету, по 1 – Національного університету „Львівська політехніка”, Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського, Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. За період з 1992 по 2004 рік виявлено 17 охоронних документів, власниками яких є 15 науково-дослідних та навчальних інститутів України.

В рамках цієї публікації не можливо окреслити всю повноту винахідницької діяльності в лісовому секторі економіки України, починаючи з 1993 року, тому в табл. 3 наведено число продуктів і процесів, захищених охоронними документами у 2007 році.

Табл. 3. Дані про винаходи, корисні моделі за 2007 рік, що захищають нові продукти і процеси в лісовому секторі економіки України (опрацьовані офіційні дані приведені в [8])

Галузь економіки	Вид економічної діяльності	Об'єкти промислової власності									
		Винаходи	Корисні моделі	в т.ч.					Власники		Всього
				продукт			про- цес	нове застосування продукту, процесу	юридичні особи	фізичні особи	
				при- стрій в т.ч. кон- струк- ції та вироби	речовина	штам мікро- організму, культура клітини, рослини і тварини					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Лісове господарство	Лісове господарство та пов'язані з ним послуги в т.ч.:	8	3	-	1	-	10	-	6	5	11
	Лісівництво	7	3	-	-	-	10	-	5	5	10
	Лісозаготівля	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
	Одержання продукції лісового господарства	1	-	-	1	-	-	-	1	-	1
	Надання послуг у лісовому господарстві	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Дерево-обробна	Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини в т.ч.:	4	19	9	1	-	13	-	15	8	23
	Лісопильне і стругальне виробництво, просочування деревини	-	4	3	1	-	-	-	2	2	4
	Виробництво фанери, плит та панелей, шпону	-	10	3	-	-	7	-	10	-	10
	Виробництво дерев'яних будівельних конструкцій та столярних виробів	4	2	1	-	-	5	-	3	3	6
	Виробництво дерев'яної тари	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
	Виробництво інших виробів з деревини	-	3	2	-	-	1	-	-	3	3
Целюлозно-паперова	Виробництво паперу та картону	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Меблева	Виробництво меблів	1	15	14	-	-	2	-	4	12	16
Всього		13	37	23	2	0	25	0	25	25	50

Дані табл. 3 свідчать, що має місце ріст загальної кількості охоронних документів. Зберігається їх ріст в деревообробній галузі. Позитивним є те, що

половина охоронних документів захищає нові процеси, зокрема вирощування лісових насаджень, виготовлення деревинних матеріалів. Власником 30 % охоронних документів є Національний лісотехнічний університет України (НЛТУ України), 4 % – Національний аграрний університет, по 2 % – Ужгородський національний університет та Донецький ботанічний сад НАН України, 8 % - громадяни зарубіжних країн. У лісовому секторі економіки України кількість патентів на винаходи та корисні моделі складає 0,27 % від загальної кількості виданих в державі таких охоронних документів у всіх галузях, починаючи з 1993 р. Як бачимо, в цій галузі, окрім НЛТУ України ніхто предметно не переймається захистом прав промислової власності, яка є складовою національного багатства. Повністю відсутня система економічних стимулів винахідника і галузі. Із-за цього лісовий сектор економіки України не є інноваційно привабливим на довгострокову перспективу і використовується в основному як сировинний придаток економіки, що може привести до непередбачуваних наслідків у питаннях збереження і сталого освоєння всіх видів лісів [9].

Для виходу з такого критичного стану справ необхідне створення в галузі спеціальних підрозділів – інженерно-оцінювального та інженерно-винахідницького характеру. Перший – повинен вивчати виробничий процес з метою виявлення найбільш вартісних його етапів, визначивши проблеми, вирішення яких приведе до успіху. Другий – повинен знаходити вирішення цих проблем. Такі підрозділи могли б бути організовані для обслуговування галузі при НЛТУ України. На часі організація загальнонаціонального фонду підтримки одноосібних винахідників, створення системи посередництва між ними і промисловими компаніями. У нашій державі слід детально вивчити досвід американської економіки, яка маючи свої правила і принципи винахідництва, починаючи з 80-х років минулого століття сповна оперлась і продуктивно використала засади теорії інновацій Й. Шумпетера щодо ролі підприємців у використанні результатів винахідницької діяльності. Це зокрема, прийнята конгресом США низка законів, що сформувала правові механізми взаємодії окремих розробників, університетів, федеральних лабораторій, неприбуткових організацій і бізнесових структур у процесі патентування, ліцензування та комерціалізації результатів досліджень і розробок. З них два найважливіших закони – Bayh-Doole Act of 1980 (Бая-Дойела) і Stewenson-Wudler Technology Innovation Act of 1980 (Стівенсона-Вудлера). Якщо перший закон зобов'язує урядовців забезпечити безкоштовну передачу винаходів, що належали державі організаціям, які можуть їх запровадити в комерційний обіг, то другий давав можливість комерціалізувати результати розробок.

Для підняття рівня винахідницької діяльності в Україні доцільно знати такі вісім американських принципів винахідництва [10]:

- формулювання проблеми, яка не протирічить законам природи і чітко виражає головну мету винаходу; винахідник повинен знайти важливу людську потребу, а потім спробувати знайти ті явища природи, які можливо використати для її задоволення (спроби поміняти ці етапи місцями – знайти цікавий феномен і шукати куди його застосувати, як правило не приводять до успіху);
- коли існує два або більше способів вирішення проблеми і один з них здається найкращим, винахідник не повинен відкидати альтернативні, гірші варіанти для того, щоб після їх удосконалення зробити їх найбільш придатними для задоволення даної проблеми;

– винахідник не повинен працювати над широко відомою проблемою, якщо у нього немає відповідної фінансової підтримки; ідея не може виникнути в результаті організаційних і фінансових зусиль, бо коли ідея появилась кимсь сформульована, її розробка вимагає і фінансування, і детально запланованих зусиль; у кожного винахідника бувають чорні хвилини відчаю, він повинен бути готовим до цього і навчитися зберігати свій ентузіазм навіть у цих умовах; неможливо намагатися вирішити усі проблеми відразу – необхідно виокремити з них головні і другорядні і вирішувати їх по чергово; не слід формулювати ідею більш строго і більш чітко, ніж це необхідно для переходу до наступної стадії роботи, не слід шукати відповіді на наступні питання, якщо не вдалося відповісти на попередні.

Література

1. **EU launches ambitious new 10-point innovation plan** // Cordis focus. - № 271, October 2006. – Р. 20-21.
2. **Stakeholders release declaration on innovation** // Cordis focus. - № 273, December 2006. – Р. 19.
3. **Ніколаєнко С.** Проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування щодо захисту прав інтелектуальної власності // Інтелектуальна власність. – 2007. – № 2. – С. 4-14.
4. **Пирятинська С.Ф., Дмитрієва О.С., Пархоменко О.В.** Винахідницька діяльність в Україні. – К.: УкрІНТЕІ, 2002. – 12 с.
5. **Національний класифікатор України.** Класифікація видів економічної діяльності. ДК 009:2005 – К.: Держспоживстандарт України, 2005. – С. 26-169.
6. **Онуфрик І.П.** Гармонізація Класифікатора видів економічної діяльності України з Міжнародним класифікатором патентних документів // Науковий вісник УкрДЛТУ: Зб. наук. техн. праць. – Львів: УкрДЛТУ. – 2004, вип. 14.2. – С. 56-65.
7. **Офіційний бюлетень.** Промислова власність. 1993-2004. 1993. – № 1-3. – винаходи; 1994. – № 1-8. – винаходи; 1995. – № 1-4. – винаходи; 1996. – № 1-4. – винаходи; 1997. – № 1-4. – корисні моделі; 1997. – № 1-6. – винаходи; 1998. – № 1-6. – винаходи; 1999. – № 1-6. – корисні моделі; 1999. – № 1-8. – винаходи; 1999. – № 1-6. – корисні моделі; 2000. – № 1-7. – винаходи; 2001. – № 1-11. – корисні моделі; 2001. – № 1-11. – деклараційні патенти; 2001. – № 1-11. – винаходи; 2002. – № 1-12. – корисні моделі; 2002. – № 1-12. – деклараційні патенти; 2002. – № 1-12. – винаходи; 2003. – № 1-12. – корисні моделі; 2003. – № 1-12. – деклараційні патенти; 2003. – № 1-12. – винаходи; 2004. – № 1-12. – корисні моделі; 2004. – № 1-12. – деклараційні патенти; 2004. – № 1-12. – винаходи. – К.: Міністерство освіти і науки України. Державний департамент інтелектуальної власності.
8. **Офіційний бюлетень.** Промислова власність. 2007. – № 1-18. – Відомості про видачу патентів України на винаходи, корисні моделі. – К.: Міністерство освіти і науки України. Державний департамент інтелектуальної власності.
9. **Мельник В.** Дерева рубають – ліси летять. Катастрофічний стан лісових екосистем в Україні // Урядовий кур'єр. 11 червня 2005 р., № 108. – С. 12.
10. **Thring M.V. Laltwalte E.R.** How to invent. L., 1977. – Р. 173.
11. **Гайда С.В., Кшивецький Б.Я., Войтович І.Г., Прокопович Б.В.** Тлумачний словник з деревооброблення. – Львів: НЛТУ України. – 2002. – 280 р.
12. **Гайда С.В.** Гнучкі автоматизовані виробництва та робототехніка в деревообробці: Основи створення ГАВ. – Львів: ВМС. – 1998, – 149 с.
13. **Гайда С.В.** Гнучкі автоматизовані виробництва та робототехніка в деревообробці: Основи робототехніки. – Львів: ВМС. – 1998, – 145 с.
14. **Гайда С.В.** Особливості та перспективи роботизації меблевої промисловості України / Науковий вісник УкрДЛТУ / наук. зб. – Львів: УкрДЛТУ. – 2002, вип. 12.5 – С. 38-40.
15. **Gayda S.V.** (2001): Раціональне конструювання виробів з деревини / Rational constructing of wood Productss. Lviv: BMC. – 93 p. (in Ukr.).
16. **Gayda S.V.** (2000): Матеріали для виготовлення виробів з деревини / Materials for the Production of wood Productss. Lviv: BMC. – 160 p. (in Ukr.).